

# Mi lesz veled Rádiózenekar? Mi lesz veled ÁHZ?

Eddigi számainkban megpróbáltunk képet adni arról, hogy miképp működnek zenekaraink a munkáltatók és a munkavállalók oldaláról nézve. („Zenekari igazgatók” és „Zenekari Tanácsok”) Ha valaki figyelmesen végigolvasta a zenekari tanácsokkal készített interjúkat, láthatta, hogy a legteljesebb homály uralkodik még mindig (különösen a munkavállalók részéről) a két érdekszféra határait illetően éppúgy, mint saját jogait és lehetőségeiket illetően, ebből adódóan pedig az elért „eredmények” megítélését illetően. Pedig jó volna végre komoly, saját mozgási területeiket jól ismerő, a munkáltatókkal nem „bratyizó”, nem kegyekre váró, de azonos érdekek esetén jól együttműködő mind egyéni, mind pedig ettől elkülönülő szakmai érdekképviselőket működtetni, hiszen a magyar zenekarok a folyamatosan romló gazdasági helyzet következményeképpen – ha később is, és nem is egyszerre, de – kénytelenek szembenézni helyzetük romlásával és a harcok kiéleződésével.

Elsőként a MÁV-, és Postás szimfonikusok kerültek ki fenntartójuk védőszárnyai alól, – ezzel együtt a közalkalmazotti státuszról – és voltak kénytelenek alapítványi formában tovább működni, majd miközben az Erkel Színház zenekara felett folyamatosan zúg, a Filharmóniai Társaság felett nemrég kondult meg a vészharang, ma a Rádiózenekar veszítette el egyik napról a másikra eddigi státuszát. A sort az ÁHZ folytatja a közeljövőben és ki tudja, mi vár az önkormányzati zenekarokra...

Mostani interjúnkkal megpróbálunk választ kapni arra, hogy egy sokak által irigyelt, és sok tekintetben példaképnek elfogadott zenekar túl van-e a – hovatovább – felelőtlen ijeszgetésnek szánt megszüntetés veszélyén, és művészi munkáját milyen kétségek között kell végeznie. Vajon az évek óta szabályozatlan működés és a Magyar Rádió belüli hátrányos, szerkesztőknek kiszolgáltatott státusz változik-e, megjelenik-e a Rádiózenekar, mint szervezeti egység, lesz-e végre nemcsak de facto, hanem de jure is működési szabályzata, lesz-e végre „igazi” kollektív szerződése kölcsönös garanciákkal, tudják-e már a zenekar vezetői, hogy milyen lépéseket kell tenniük ennek érdekében, akarják-e, képesek-e egyáltalán védeni a zenekar érdekeit, és eljutnak-e addig, hogy a demokratikusan választott szakmai érdekképviselőt, a Művészeti Tanácsot a munkáltató is végre elismerje, és a zenekar jövőjének alakításába bevonja. Vajon van-e már stratégiájuk a nyilvánvalóan hátrányosabb anyagi helyzet kompenzálására, vannak-e már szponzorai mint az ország egyik legjobb reklámhordozójának – vagy csak a sirámokig és a gyenge bizonyítvány-magyarázgatásokig jutottak, bízva a zenekari tagok változatlan és örök türelmében, avagy korlátlan kiszolgáltatottságában. Vajon beváltják-e egy nemzeti kincs megőrzésére tett hangzatos ígéreteiket az illetékesek, vagy – anyagiak híján – a szép szavak csak üres szólamokká válnak? (szerk.)

## És ki fizeti... - a státuszukat váltó zenekarokat?

– beszélgetés Héthy Aporral, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának művészeti főtthárával az egyelőre beláthatatlan és felmérhetetlen perspektívákról – vagy kilátástalanságról (?)

Most, hogy a Magyar Rádió részvénytársasági formában működik tovább, mi lesz az intézmény együttesével, különös tekintettel a Rádiózenekarra?

– Ezt sajnos még én sem tudom. Tény, hogy a Magyar Rádió költségvetési intézményből változott részvénytársasággá és attól tartok,

hogy nem igazán volt idő ennek az átgondolására. A Rádió rettenetes nehézségekkel küzd és ebből ránk is bőven áramlik. Egy példa: augusztus 1-jétől kezdve adóznak a napidíjaink és így sikerült jelentős lépéshátrányba kerülnünk mindazokkal a zenekarokkal szemben, amelyeket ez a nemezis még nem ért el. A napidíj ugyanis nem aszerint adózik, hogy ki kapja, hanem hogy

ki adja. Önkormányzati vagy költségvetési forrásból származó összeg egy bizonyos határig adómentes. A mi státuszunk ebben nincs benne, mert az még nem létezett a törvény meghozatalakor. A PM-nek – ellentétben szokásaival – valamit tágitani kellene ilyen esetben a derékszíjon, hogy ne kerüljünk a többiekénél rosszabb helyzetbe. És ha még a turnézásból származó jövedel-

met TB-járulék is terheli majd, amikor is a kapott pénz maximum 20%-a maradhat a művészeknél, maga a turnézás is lehetetlenné válik. Ezeket a sarcokat ugyanis nem kalkulálják, nem kalkulálhatják bele az adott összegbe a felkérők. Vannak olyan országok, amelyek esetében nem kell ennyi rá tartással számolni, majd onnan hívnak zenekarokat. A jelenleg a „szabadság felé törekvő” országok zenekarai negyed áron mennek játszani és a buszban is elalszanak. A turné nem vállalása pedig ahhoz vezet, hogy még annyit sem adózunk, mint eddig, mert nem lesz miből. Ez pedig már jövedelem-kiesést jelent az állam számára. Nem szabad túlféjni a tehenet. Lehetetlenné válik az eddigi kultúrmisszió. A magyar állam hogy tudna bekerülni a New York Times-ba, vagy Observerbe, vagy egyéb rangos lapokba, ahol egy kolumnás hirdetés dollárok hatszámjegyű összegeibe kerül? Mi pedig mindezt melléktermékként produkáljuk. Teljesen biztos vagyok abban, hogy ez a szemlélet rosszra fog vezetni.

Ezen kívül, a médiatörvény végrehajtása során az derült ki, hogy még azokat a szűkös feltételeket sem tudja (vagy akarja) biztosítani a kormány a Rádióknak, amiket kellene. Mind a mai napig nincsenek kifizetve az Antenna Hungáriás számláink; most már milliárdos nagyságrendekkel tartozunk az Antenna Hungáriának, amely tartozik az Elektromos Műveknek és így tovább. A bizonytalanság tehát óriási. Az ok pedig nem a művészi tevékenység esetleg nem megfelelő minőségében keresendő, mert most egyértelmű, hogy a Rádiózenekar Vásáry Tamás vezetése alatt csúcspontban van.

A zenekarnak új elhelyezkedést talál majd a Rádió – de ez ugyanúgy bizonytalan, mint a Rádió helyzete. Azt a régóta vívódó megoldást próbálják alkalmazni, miszerint a különböző adók (Kossuth, Petőfi és Bartók) önálló adó-főszerkesztőségek irányításával működnek és mint megrendelők lépnének fel egyéb szervezeti egységekkel szemben, ahogy azt a műsoruk megkívánja.

A Zenei Főszerkesztőség, ami régebben a Zenei Főosztály volt, valami módon a komolyzenei adónak, a

Bartóknak lesz a vezérkara és a négy zenei együttes (zenekar, énekkar, gyermekkar és Stúdió 11) külön szervezeti részt fognak alkotni, egyfajta egységbe tömörülve. Felügyelni őket Szirányi János volt elnök, jelenlegi művészeti igazgató fogja. Jelenleg e struktúra kialakítása folyik, de attól tartok, hogy még rengeteg bajnak néziünk elébe. Szerintem még élő ember nem mérte fel pontosan, mi minden kell ahhoz, hogy önálló struktúrában létezni tudjunk. Ki fizeti a villanyt, fűtést, telefont, hiszen még külön villanyóránk sincs? Egy radírral sem rendelkezünk önállóan – hogy lesz ebből önálló szervezeti, gazdasági egység?

Hogy fogják a megrendelő főszerkesztőségek megrendelni azt, amit nekem már két-három évre előre meg kell terveznem? Nekem most kell felkérnem a karmestert, most kell megrendelnem a termeket (amelyek természetesen egyre drágábbak, tehát kalkulálhatatlanok) és nem tudhatom, hogy majd akkor megrendeli-e a produkción túl valaki, vagy nem. Egy tervezhetetlen világba csöppenünk; mintha egy cső makaróni belsejében folytatnánk üldözéses autóversenyt. Körös-körül akadályok, rohanunk, nem tudjuk, ki kerget és mi kit kergetünk, nem tudjuk, mikor esünk a tányérba.

– *Úgy lesz, hogy a Rádió vagyonaát részarányosan el fogják osztani és az lesz az egyes szervezeti egységek indulótőkéje?*

– Nem tudom, mert a felosztás szerint termelők és fogyasztók lesznek. A műsorkészítők rendelik meg az egyes stáboktól a műsorokat. Hogy ez hogy lesz pontosan, az ördög tudja és az ördögnek vagyunk kiszolgáltatva ezzel kapcsolatban.

– *És az egyéb, a közalkalmazotti törvényben érvényes státuszkérdések – 13. havi bér, kollektív szerződés, elbocsátás, megszűnés esetén a végkielégítés, stb. – hogyan módosulnak a részvénytársasági keretek között?*

– A 13. havi fizetés természetesen megszűnik; a Magyar Rádió Részvénytársaság is fog velünk majd valamilyen kollektív szerződést kötni, aminek a részleteiről egyelőre nem tudok semmit. Jelenleg éppen odafent ül Hajdú István, az általam igen jóakarátúnak tartott elnök és azon gondolkodik,

hogy ezt hogyan kellene megoldani. Ezt ugyanis neki kell megoldani. Ő rendkívül kemény szellemi munkát folytat, aminek én még nem látom a ránk vonatkozó eredményét. A végeredményen aztán bizonyára sokat kell majd finomítani, mert ránk nem biztos, hogy alkalmazhatók olyan általános irányelvek, amelyek remekül működnek mondjuk egy gépgyárban.

Végkielégítésről nem gondolkodom – mint ahogy elbocsátásokról sem –, mivel nem látok feleslegessé vált, elküldhető embert. Ha mégis előfordulna, a végkielégítési rendszer a közalkalmazotti státusz szerint működik. Viszont tény, hogy sokkal kisebb indokkal lehet elküldeni embert, mint közalkalmazott korában.

Természetesen a muzsikás is keresi a számára legjobb megoldásokat és ezt sem lehet szabadjárá engedni. Az én feladatomban, hogy közelítem az álláspontokat és mindkét fél számára elfogadható megoldásokat találjak.

– *Nem jelent valamiféle szabadságot, hogy ha adott összeg birtokában a zenekar maga határozza meg, hány embert és milyen módon szerződtesen – tartson státuszban vagy alkalmazza állandó kiségitőként?*

– Amennyiben ez úgy történik, hogy a bértömeget a zenekar minden évben változatlanul kapja meg (nominálisan), akkor néhány év múlva el kell küldeni az egész zenekart, mert csak úgy fog tudni fizetésemelést adni, ha időről időre felállít egy kivégzőosztagot és valamilyen rendszer szerint ritkítja az együttest.

Az a baj, hogy még pontos becslés sincs, csak találgatni tudok, hogy mibe kerül ez a műfaj, nem ismerem tényezőket, nem látom előre azokat az áremeléseket, amelyekkel már most kell kalkulálnom és nem tudom, milyen váratlan számlák jelenhetnek meg olyan dolgokról, amelyek eddig ingyen voltak. Most az osztályok egymás között számláznak stúdióhasználatért, pedig a hatos stúdió évtizedeken át ingyen állt a zenekar rendelkezésére.

Ilyen „trauma” volt az is, hogy az általában a szerző halála után 50 évvel megszűnő jogdíjak bizonyos esetekben még 20 évig esedékesek, ez Bartók esetében

azt jelenti, hogy nem, vagy csak alig lesz előadható inséges viszonyaink között.

– *Mi lesz az alapvetően a Rádió tulajdonát képező hangszerállománnyal?*

– Ezt csak a delphoi Pythia tudja... Részvénytársasági alkalmazottak leszünk, tehát részvénytársasági tulajdonban lévő hangszereken fogunk játszani. A vonósok nagy része és fagottosok egyébként saját hangszereken játszanak. A Rádió régóta nem képes felfrissíteni új beszerzésekkel a hangszerállományt.

– *Az a nehezen létrehozott, viszonylagos egyensúly, amely az elmúlt években kialakult a zenekarok között, milyen gyorsan fog ismét felborulni? Előreláthatólag mikor kezdenek ismét a jobb fizetés reményében egy-egy jobb helyzetben lévő együttes felé áramlani a muzsikusok, ami a többiek munkáját, létét tovább nehezíti?*

– Fogalmam nincs. Ez annyi mindentől függ: kultúrpolitika, választási eredmények, ország gazdasági helyzete, stb. Lehet, hogy soha, mert mindenki süllyedni fog. Nem tudom, hogy az Állami hangversenyzenekar milyen helyzetben lesz jövőre; most úgy látom, az ő helyzetük jogilag egy icipicit jobban fest. Én hozzá lettem kötve a Rádióhoz és most is ártatlanul süllyedek (ha süllyedek), mert nem a Rádiózenekar tehet arról például, hogy az Antenna Hungáriának fizetni kell, de nem tudunk. Elképzelhető megnyugtatóbb helyzet is – de csak elképzelések, fel-felröppenő hírek vannak és ugyanúgy nem tudjuk, hogy mi lesz velünk, mint ahogy tízmillió ember nem tudja ennek az országnak a határain belül. Villámgyorsan igyekszünk (igyekszem) alkalmazkodni a fennálló helyzetekhez.

Kicsit elkéstünk. A lehetséges szponzorok már „foglaltak”. Reklámokat sem érdemes keresnem, mert a Rádió nem ismeri saját reklámlehetőségeit; a médiatörvény végrehajtásában ezen a ponton még vita van. Nem is tudok mit ígérni az esetleges szponzoroknak. A Rádióknak kötött reklámideje lesz, amiben az általános működéséhez szükséges pénzt adó szponzorok kell, hogy hirdessenek majd.

– *És az sem megnyugtató, hogy a majd rendelkezésre álló pénz való-*

*ban a zenekaré lesz, nem költheti el sem a Zenei Főosztály (Főszerkesztőség), sem a Rádió más szervezeti egysége. És a zenekar bevételei megmaradnak?*

– Talán majd a Főszerkesztőség helyett nekem kell szembenézni az állandóan csökkenő költségvetéssel és a folyamatosan növekvő költségekkel. A zenekar kulturális missziót hajt végre, tehát bevételei a kiadások töredékét teszik csak ki. Elképzelhetetlen olyan koncert rendezése, aminek a jegy ára akár az ötödét is fedezi annak, amibe ez a dolog kerül. A zenekar önmagában is drága – de annak az összegnek, amit ránk költenek, jelentős részét vissza is veszik különböző adók és a TB-járulék formájában. A dolog tehát nemcsak homályos, de hazug is, mert amit a költségvetés papíron ránk költött, annak valójában a harmadát sem adta oda.

Ahhoz, hogy egy koncertet a rengeteg esemény közül válogató, egyre kevésbé fizetéképes közönségnek el tudjunk adni, minőséget kell szolgáltatni – drága zenekart, drága karmestert, drága szólistát, szép, drága termet. Mindez sokkal több, mint amit a közönség tud és hajlandó fizetni. Mert sajnos a mi hangversenyünket látogató közönség, hogy finoman fogalmazzak, nem elég preferált az utóbbi időkben. Ha tehát növelni akarom a bevételt, aránytalanul kell növelnem a kiadásokat. Erre aztán nehéz szponzorokat találni – még akkor is, ha nem lenne reklámszabálya a Magyar Rádióknak.

Ez nagyon rossz. Jó az lenne, ha a kulturális kormányzat fel- és elismerné, hogy amit mi most Vásáry Tamással csinálunk, az világszínvonal, és a nemzeti image fenntartásáért erre pénzt szánna. Nem nyereséges ugyanis sem a Külügyminisztérium, sem a Tudományos Akadémia – aminek a költségeit szó nélkül tudomásul veszik. Csak Sir Francis Drake volt nyereséges, aki hajókat állított meg és azokat kirabolta...

– *A zenekari tagok reagáltak-e ezekre az újabb bizonytalanságokra?*

– Nem. Én nagyon nagyra értékelem a zenekari tagokban azt, hogy tele vannak bizalommal. Olyan

jó a zenekar lelki hozzáállása a Vásáryval folyó, az eddigről gyökereken különböző munkához, hogy ez erőt ad nekik és bizalommal néznek rám, a Rádióra és a jövő elé. Cinikusabban fogalmazva: mostanában egy muzsikusnak nagyon nehéz bárhová is mennie. Itthon és külföldön is csökkentek a lehetőségek. Átképezni nemigen tudják magukat...

Az alapvető bajunk nem más, mint ami a Rádióknak önmagával is van. A Rádió teljes vertikumára érvényes ez – senki nem érezheti magát még egy évre sem biztonságban. Az adósságlavina gurul tovább és ebből pillanatnyilag senki nem váltotta ki a Rádiót.

– *Ez a jogi státuszváltozás jobba teszi (teheti) a viszonyt a zenekar és a majdani megrendelő között, mint ami most a zenekar és a főszerkesztőség között van, vagy egy élesedő konkurenciaharc indul(hat)?*

– Megítélésem szerint most az az optimális helyzet állt elő, hogy a zenekar ideálisnak mondható viszonyban van a közvetlen külső főnökséggel. Én tehát jelentősen jobbra nem számíthatok. Arra viszont igen, hogy bármennyire is szereti egymást egy csónak legénysége, ha a nyílt tengeren fogytán a sózott hal és az ivóvíz, konkurenciaharc kezdődik. Itt is erre vannak kilátások. A Zenei Főszerkesztőség elkezdte hirtelen a 40%-át kapni annak a pénznek, ami eddig sem volt elég. És persze jönnek a kérdések: miért pont nekem kell leadni a szerződéseimből, a műsoraimból? Mi is már meglévő karmesterszerződések felbontásán, illetve az egyoldalú kilépés lehetőségein kell töprengenünk és ennek a jogi következményeit még nem is látjuk előre. Mennyi a kártérítés, kinek az állásába kerül?

Mégis töretlen optimizmussal szemléljük a jövőt. El sem tudjuk képzelni, hogy egy olyan zenekarnak baja essék, amelynek már most (szeptember közepén) sem lehet jegyet kapni a júniusi koncertjére. (Vásáry Tamás Beethoven-sorozatára bérletben minden elkelt, most a főpróbákat árusítjuk.)

Ez egy – kedvezőtlen – helyzet, ami a zenétől igen távol álló szférából indult és amelyben mindenki megkapja a részét.

✱

## - és néhány kérdés Kovács Gézához, a státuszváltás előtt álló Állami Hangversenyzenekar igazgatójához

- Valóban jobb helyzetnek néznek elébe, mint a Rádiózenekar?

- Igen. Több más (a Nemzeti Színházzal, Nemzeti Múzeummal, Széchenyi Könyvtárral, Operaházzal, Állami Népi Együttessel és ilyen „egyedi”) intézménnyel együtt a Művelődési Minisztérium jelenlegi tervei szerint január 1-jétől az Állami Hangversenyzenekar és az Állami Énekkar költségvetési intézményként mint kiemelt nemzeti kulturális alapintézmény folytatja életét. A Nemzeti Filharmonia további rendelkezések tárgya lesz – közhasznú társaságként tervezik működtetni.

- Megnyugtatónak ígérkezik ez a helyzet?

- Egzisztenciálisan, az egész együttes létét tekintve jelentős biztonságot ad, de ára is van. Ésszerű létszám- és bér-gazdálkodás kell, komoly áldozatokkal. Csak racionális és nagyon magas színvonalon működő együttes működtetésével értenek egyet.

- Ez nyilvánvalóan létszámleépítést (is) jelent. Hogy kívánják megoldani?

- A teljes munkaidőben foglalkoztattak 10-15%-át érintheti, amit többnyire szakmai és természetes nyugdíjazás révén kívánunk megoldani. A zenekart ön maga igyekszik felülvizsgálni az egyes szólamok és egyes tagok művészeti teljesítményét. Amennyiben súlyos kritika ér valakit, lehetnek személyes következményei. Elsősorban szigorúan a zenekar művészeti érdekeit vesszük figyelembe. A döntésekben minden vezető és érdekvédelmi testület részt vesz – Művészeti Bizottság, Közalkalmazotti Tanács, szakszervezet, szőlamvezetői testület.

- Önök tehát közalkalmazottak maradnak. Van-e ennek hátrányosként megítélhető vonatkozása?

- A költségvetési intézmények szigorú gazdasági rendje, amin nem javított a kincstári törvény életbelépése. Ennek szigora egyébként idegen a művészeti intézményektől. Nálunk nagy feladat hárul majd az ÁHZ Alapítványra, amely évek óta igen jól funkcionál. Két láb stabilabb, mint egy.

Félünk továbbá, hogy a vert helyzetben lévő művészi-kulturális terület nem

fog tudni jobb helyzetet kiharcolni a muzsikuskoknak. Jelentősen el vagyunk maradva béreinkkel a többi zenekartól (például a Rádiózenekartól, pedig ők sincsenek túlfizetve), és nem vagyunk biztosak abban, hogy a megkívánt racionalizálás fejében rendezni tudják (akarják) a közalkalmazotti státuszban maradó tagok bérét. És persze félünk az állami költségvetés miatt, aminek mi is ki vagyunk szolgáltatva.

- Mennyiben vannak összekötve az Állami Énekkarral?

- Közös az adminisztrációnk, részben külön gazdálkodunk és önálló művészeti tevékenységet folytatunk. természetesen vannak közös dolgaink, mint amilyenek például az oratóriumok.

- És mennyire a Nemzeti Filharmonióval?

- Annyira, hogy adunk bizonyos számú szolgálati koncertet és megtartjuk vidéki hangversenyeinket. Jogilag minden kapcsolatunk megszűnik.

Tóth Anna

# SZÍNKÓPA

## Hangszerkereskedés

- ◆ Réz- és fafúvós hangszerek, alkatrészecskék, nádak, olajok tisztítószerek nagy választékban kaphatók.
- ◆ König & Meyer kottapultok, hangszerállványok
- ◆ Mott zenekari és énekkari dobogók,
- ◆ Pianínók

Ez nálunk mind egy helyen beszerezhető

Telefon: (06-96) 431-287 • Telefax: (06-96) 434-290